

**UCHWAŁA NR XXII/162/2012
RADY GMINY SZCZUTOWO**

z dnia 26 października 2012 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki Nad Zabytkami na lata 2011-2014

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. Nr 142 poz. 1591 z późn.zm.), art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.) Rada Gminy uchwala, co następuje:

- § 1. Przyjmuje się Program Opieki Nad Zabytkami na lata 2011-2014, stanowiący załącznik do uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

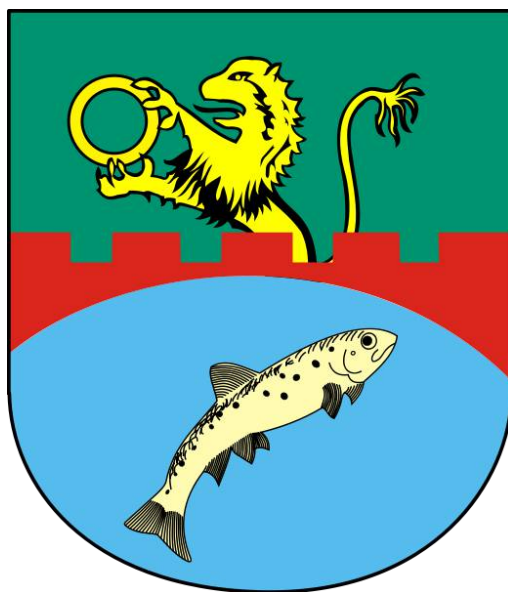
Przewodniczący Rady

Zbigniew Kopciński
Zbigniew Kopciński

Zbigniew Kopciński
Radca Prawny
mgr Zbigniew Kopciński

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SZCZUTOWO NA LATA 2011 - 2014

SZCZUTOWO 2011

SPIS TREŚCI

1.Wstęp	2
2.Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	2
3.Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	2
4.Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	5
4.1.Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	5
4.2.Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	7
5.Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	11
5.1.Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).....	11
5.2.Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	12
5.2.1.Zarys historii obszaru gminy.....	12
5.2.2.Krajobraz kulturowy.....	13
5.2.3.Zabytki nieruchome.....	13
5.2.4.Zabytki ruchome.....	13
5.2.5.Zabytki archeologiczne.....	13
5.2.6.Zabytki w zbiorach muzealnych i innych.....	22
5.2.7.Dziedzictwo niematerialne.....	22
5.3.Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	22
5.3.1.Zabytki w wojewódzkim rejestrze zabytków.....	22
5.3.2.Zabytki w wojewódzkiej ewidencji zabytków.....	23
5.4.Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	24
5.5.Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	26
6.Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....	26
7.Założenia programowe.....	27
7.1.Priorytety programu opieki.....	27
7.2.Kierunki działań i zadania programu opieki.....	27
8.Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	28
9.Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.....	28
10.Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	28

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe to ogół dorobku społeczeństw w zakresie nauki, sztuki, architektury, oświaty, techniki, wytworzonego w trakcie jego historycznego rozwoju i przekazywanego z pokolenia na pokolenie. Zgodnie z tą definicją dziedzictwo kulturowe to także zabytki, które stanowią materialny ślad przeszłości i są jednocześnie świadectwem życia poprzednich

pokoleń, dlatego tak ważne jest ich zachowanie w dobrym stanie. Są one nie tylko cennym źródłem informacji o stylu życia naszych przodków zarówno dla obecnego jak i przyszłych pokoleń, ale również ważnym elementem rozwoju społeczno – gospodarczego gminy mogącym w znaczący sposób przyczynić się do poprawy jakości życia jej mieszkańców. Bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe stanowi bowiem sporą atrakcję i przy odpowiednim stanie zachowania obiektów oraz promocji powinno przyciągnąć turystów, pobudzając w ten sposób gospodarkę gminy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Szczutowo na lata 2011 - 2015 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie. Nie stanowi aktu prawa miejscowego. Dokument zawiera ogólne założenia co do realizacji celów programu. Głównym zaś jego celem jest dążenie do poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego, a przez to zachowane piękna krajobrazu kulturowego. Głównymi odbiorcami niniejszego dokumentu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio odczuje efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli oraz użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia jego obszar i przesądza o atrakcyjności.

Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami m. in. poprzez działania edukacyjne, może też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną, zacieśnia procesy integracyjne w społeczności lokalnej minimalizując niektóre negatywne skutki globalizacji.

Reasumując, przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, a celem jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami oraz programów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych wynika z *Ustawy z dnia 23*

lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. nr 162 poz. 1568 z późn. zm.). Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów przez samorzady zarówno wojewódzkie, powiatowe oraz gminne. W myśl art. 87 gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata.

Programy o których mowa mają na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy: *zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.*

Z realizacji programu zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki w Polsce objęte zostały ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Art. 5. Konstytucji RP brzmi: „*Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju*”, w art. 6. czytamy: „*Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*”. Natomiast art. 86 Konstytucji mówi, że *każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie*.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Zgodnie z ustawową definicją **zabytek** to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytki można podzielić na trzy zasadnicze grupy:

- Zabytki nieruchome - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości.
- Zabytki ruchome - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych.
- Zabytki archeologiczne - zabytki nieruchome, będące powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożone z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytki ruchome, będące tym wytworem.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami, które definiuje w następujący sposób:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z art. 6. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome będące, w szczególności:
  - krajobrazami kulturowymi,
  - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
  - dziełami architektury i budownictwa,
  - dziełami budownictwa obronnego,

- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
  - cmentarzami,
  - parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
  - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome będące, w szczególności:
    - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
    - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
    - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami,
    - sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
    - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
    - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2001 r. Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984),
    - instrumentami muzycznymi,
    - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
    - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
  - zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
    - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
    - cmentarzyskami,

- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Wśród **form ochrony zabytków** wymienionych w *Ustawie* wyróżnić można:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dla zabytków znajdujących się na terenie województwa wojewódzki konserwator zabytków prowadzi **rejestr zabytków**. Zgodnie z art. 9. ust.1 *Ustawy „do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku”*. (art. 9 ust.2).

Zgodnie z art. 10. ust. 1 *Ustawy „do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę”* (art. 10 ust. 2).

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może **uznać za pomnik historii** zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa

narodowego może złożyć wniosek, o którym mowa, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków.

Rada Gminy, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć **park kulturowy** w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez Radę Gminy.

Ostatnią formą ochrony zabytków jest **ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego**.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w szczególności ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz ochronę innych zabytków nieruchomych, które znajdują się w gminnej ewidencji zabytków i parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Ochronę i opiekę nad zabytkami uwzględnia się także przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategiach, analizach, planach i studiach w szczególności uwzględnia się *krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*, określa się rozwiązanie niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy zgodnie z art. 21 *Ustawy* jest ewidencja zabytków.

- Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.
- Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.
- Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

W myśl art. 89. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* organami ochrony zabytków są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Z punktu widzenia niniejszego opracowania istotne jest także uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:

- Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150),
- Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880),
- Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2001 Nr 13, poz. 123),

- Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.) oraz
- Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 673 z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną, materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce.

W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- zasady *primum non nocere*,
- zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- zasady odwracalności metod i materiałów,
- zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Powyższe zasady dotyczą postępowania konserwatorów - pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące cele działań:

➤ W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

- Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
- Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
- Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
- Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

➤ W zakresie działań o charakterze systemowym:

- Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa.
  - Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage). Stworzenie warunków pełnoprawnego partnerstwa Polski w strukturach jednostek Unijnych wyspecjalizowanych w ochronie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

- Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania. Wypracowanie metod zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym w szczególności obiektami z listy światowego dziedzictwa UNESCO i pomnikami historii oraz parkami kulturowymi. Wypracowanie systemu stałego podnoszenia jakości prac prowadzonych w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami.

- W zakresie systemu finansowania:
  - Stworzenie stabilnego i przejrzystego systemu finansowania zasilanego środkami pochodzącymi nie tylko z budżetu, lecz także z odpisów podatkowych, podatków płaconych przez użytkowników obiektów zabytkowych, w tym z usług turystycznych, z kar za niszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł.

- W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:
  - Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
  - Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
  - Wytworzenie mechanizmów wiążących naukę z praktyką. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

- W zakresie kształcenia i edukacji:
  - Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego. Weryfikacja wszystkich dotychczas (drogą pozaakademicką) nabytych uprawnień poprzez stworzenie systemu akredytacji i uznawalności wykształcenia.

Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.

- Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.
- Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

➤ W zakresie współpracy międzynarodowej:

- Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
- Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości w szczególności „Europy – wspólnego dziedzictwa kultury”, w którym wyzwaniem stanowią „obszary dwu- lub wielokulturowe”. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

NARODOWY PROGRAM KULTURY „OCHRONA ZABYTEKÓW I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2004 – 2013”

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest dokumentem służącym wdrożeniu **Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w latach 2004 – 2013** w sferze spuścizny kulturowej Polski. Celem strategicznym programu jest *intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.*

Celami częściowymi programu są:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,

- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego,
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej,
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem zagranicę.

Cele programu realizowane będą w ramach 2 priorytetów i 5 działań:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

- Działanie 1.1. Wzmocnienie ośrodków dokumentacji zabytków oraz budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości przez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2 – Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego.

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wywozem i przewozem przez granice.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Na poziomie województwa opracowane zostały trzy strategiczne dokumenty. Są to: Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 r. (aktualizacja), Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego oraz Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa na lata 2006 – 2009.

Wśród zdiagnozowanych problemów w dziedzinie kultury i dziedzictwa kulturowego występujących na Mazowszu znalazły się m.in.:

- spadek liczby instytucji kultury pociągający za sobą zmniejszenie oferty kulturalnej regionu;
- niepokojący fakt likwidacji znacznej liczby bibliotek w województwie;
- licznie występujące w regionie zabytki znajdują się bardzo często w złym stanie technicznym, zaś zabudowa drewniana ulega postępującej eliminacji z krajobrazu kulturowego Mazowsza;
- brak promocji i mała wiedza dotycząca regionu oraz niewystarczająca identyfikacja mieszkańców z Mazowszem.

W odpowiedzi na zdiagnozowane na terenie województwa mazowieckiego problemy największy nacisk położono na:

- budowanie trwałego i stabilnego wizerunku Mazowsza, jako obszaru o dużym potencjale rozwojowym, którego dynamiczny rozwój oparty jest na wysokich walorach kulturowych, przyrodniczych oraz krajobrazowych oraz
- budowanie pozytywnych skojarzeń związanych z jego wizerunkiem i propagowanie produktów charakterystycznych dla regionu.

Realizacji wyżej wymienionych zadań w kontekście opieki nad zabytkami posłużą wyznaczone kierunki działań:

- *Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego realizowane poprzez:*
  - wzmocnienie dotychczasowych kierunków działań samorządu, propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie;
  - rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych;
  - wsparcie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych.
- *Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu realizowane m.in. poprzez:*

- ochronę i promocję, którymi powinny zostać objęte zespoły urbanistyczne i dziedzictwo drewniane (w tym miejscowości o charakterystycznej unikalnej drewnianej zabudowie letniskowej położonej wzdłuż tzw. linii otwockiej), cenne krajobrazy kulturowe wsi i małych miast;
- promocję unikalnych zabytków architektury, miejsc pamięci narodowej oraz zamieszkania i pobytu wielkich twórców identyfikujących się z regionem;
- kreowanie regionalnych ośrodków tożsamości kulturowej.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego jest drugim podstawowym obok *Strategii rozwoju województwa mazowieckiego* dokumentem wyznaczającym cele i kierunki rozwoju regionu w układzie przestrzennym. Uchwalony został przez Sejmik Województwa Mazowieckiego w dniu 07.06.2004 r.

Jednym z istotnych elementów ochrony dziedzictwa kulturowego jest tożsamość regionalna, budowana przez pielęgnowanie i kultywowanie wartości lokalnej kultury materialnej i niematerialnej. Zgodnie z powyższym wśród celów *planu zagospodarowania przestrzennego* wskazano „zapewnienie zrównoważonego i harmonijnego rozwoju województwa poprzez zachowanie właściwych relacji pomiędzy poszczególnymi systemami i elementami zagospodarowania przestrzennego. Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez ochronę dziedzictwa kulturowego, krajobrazu i kształtowania ładu przestrzennego”.

WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2006 – 2009 (Z DNIA 19 GRUDNIA 2005 R.)

W ramach prac nad Wojewódzkim Programem Opieki nad Zabytkami sformułowano następujący cel strategiczny „*Utrwalenie dziedzictwa kulturowego regionu w celu budowania tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej Mazowsza w kraju i za granicą w połączeniu z aktywizacją obywatelską i zawodową społeczności lokalnych; kreowanie turystycznych pasm przyrodniczo – kulturowych*”.

Realizacji celu strategicznego mają służyć poniższe cele operacyjne:

Cel I. *Zachowanie materialnej i niematerialnej spuścizny historycznej regionu.*

- Działanie 1. Opieka nad zabytkami nieruchomymi – rozpoznanie i weryfikacja zasobów środowiska kulturowego.

- Działanie 2. Integracja systemów ochrony krajobrazu, przyrody i dziedzictwa kulturowego.
- Działanie 3. Ekspozowanie zabytków o szczególnej wartości: ośrodków krystalizujących regionalny krajobraz kulturowy:
  - ważniejszych stanowisk archeologicznych;
  - zabytków ruchomych zwłaszcza wytworów sztuki czy
  - rzemiosła ludowego.
- Działanie 4. Zapobieganie degradacji zabytków:
  - wspieranie rewaloryzacji obiektów zabytkowych i działań służących opiece nad zabytkami,
  - opracowanie zasad współpracy samorządów:
    - wojewódzkiego, gminnych i powiatowych przy realizacji zadań ochrony zabytków, zwłaszcza warunków i form współpracy z właścicielami zabytków;
    - opracowanie zasad postępowania w sytuacjach kryzysowych zagrożenia materialnego istnienia zabytków i ich wdrażanie; budowanie społecznej akceptacji dla ochrony zabytków;
    - prowadzenie stałej współpracy z WUOZ w zakresie opracowania i monitorowania listy zabytków zagrożonych w istnieniu.
- Działanie 5. Kształtowanie postaw promujących działania chroniące zabytki poprzez przede wszystkim upowszechnianie standardów wytycznych do prac konserwatorskich, restauratorskich, zabezpieczających, ratowniczych i interwencyjnych.

Cel II. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego wsi i miast historycznych.

- Działanie 1. Wypracowanie modelu wdrażania lokalnych programów rewitalizacji centrów małych miast historycznych.
- Działanie 2. Promowanie tradycyjnych wzorców lokalnej architektury.
- Działanie 3. Wspieranie rewitalizacji zespołów ruralistycznych i urbanistycznych.

Cel III. Utrwalanie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców.

- Działanie 1. Kreowanie wyobrażeń na temat tożsamości historycznej i kulturowej Mazowsza, z uwzględnieniem specyfiki lokalnej.
- Działanie 2. Wykorzystanie tożsamości i wartości dziedzictwa, jako elementu rozwoju regionalnego i lokalnego.
- Działanie 3. Wspieranie działań organizacji pozarządowych w realizacji zadań związanych z edukacją regionalną.
- Działanie 4. Wspieranie twórczości artystycznej, ludowej o znaczeniu lokalnym, regionalnym i ogólnonarodowym.
- Działanie 5. Promowanie najlepszych rozwiązań w zakresie realizacji programów edukacyjnych o historii regionu (np. w formie konkursów).

Cel IV. Promocja walorów kulturowych Mazowsza z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.

- Działanie 1. Opracowanie i wdrażanie systemu informacji o najcenniejszych zabytkach regionu, ze szczególnym uwzględnieniem Warszawy, jako metropolii o znaczeniu europejskim.
- Działanie 2. Wykorzystanie nowoczesnych technologii do zwiększania dostępności dorobku kultury regionalnej.
- Działanie 3. Promocja kultury ludowej Mazowsza.
- Działanie 4. Wykorzystanie tożsamości kulturowej jako elementu marketingowego.

Cel V. Zwiększenie dostępności obiektów zabytkowych poprzez ich wykorzystanie dla funkcji turystycznych, kulturalnych i edukacyjnych.

- Działanie 1. Kreowanie pasm (powiązań) przyrodniczo – kulturowych w województwie ze szczególnym uwzględnieniem szlaków nadrzecznych.
- Działanie 2. Wspieranie działań dotyczących komercyjnego wykorzystania obiektów zabytkowych na cele kulturalne, turystyczne i edukacyjne.

- Działanie 3. Opracowanie modelu wykorzystania zadań opieki nad zabytkami dla generowania nowych miejsc pracy.

Realizacji wyżej wymienionych celów mają służyć konkretne zadania. Wśród zadań mających bezpośredni wpływ na treść Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Szczutowo znalazły się:

- zadania realizowane na terenie całego województwa:
  - Opracowanie przy współpracy samorządów gminnych i powiatowych oraz administracji rządowej szczebla wojewódzkiego pełnej bazy danych przestrzennych o istniejących obiektach zabytkowych koniecznej przy realizacji planów i programów w celu zintegrowania w Systemie Informacji Przestrzennej.
  - Wspomaganie i promowanie prac naukowych dotyczących inwentaryzacji i weryfikacji obiektów zabytkowych na terenach województwa mazowieckiego.
  - Wspieranie inicjatyw tworzenia bazy obsługi turystyki w obszarach cennego krajobrazu przyrodniczego i kulturowego.
  - Wspomaganie rewaloryzacji cennych obiektów zabytkowych ze szczególnym uwzględnieniem zabytków Warszawy.
  - Uruchomienie i wdrażanie działań zmierzających do uznania za pomnik historii obiektów bądź zespołów zabytkowych krystalizujących regionalny krajobraz kulturowy.
  - Opracowanie listy obiektów, które powinny być wpisane do „Międzynarodowego Rejestru Dóbr Kultury Objętych Ochroną Specjalną, na wypadek konfliktu zbrojnego.
  - Wsparcie renowacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych.
  - Opracowanie poradnika dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.
  - Stworzenie rezerwy celowej uruchamianej w sytuacji zagrożenia „istnienia” obiektu zabytkowego, celem doraźnego zabezpieczenia przed dewastacją (szczególnie dotyczy zabytków architektury drewnianej).
  - Utrzymanie i opieka nad zabytkami pozostającymi w zasobach województwa.

Na poziomie powiatu opracowane zostały następujące dokumenty planistyczne: Strategia Rozwoju społeczno – gospodarczego powiatu sierpeckiego oraz Plan Rozwoju Lokalnego na lata 2007 – 2013.

STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO POWIATU SIERPECKIEGO

Wizja Powiatu Sierpeckiego została zdefiniowana w następujący sposób: *Powiat sierpecki otwarty na świat i na zmiany; miejscem ludzi spokojnych o swoją przyszłość, bogatym w inwestycje, z rozwiniętą turystyką, minimalnym bezrobociem, i rozwijającym się rolnictwem; obszar zrównoważonego rozwoju sprzyjający małej i średniej przedsiębiorczości.*

Misja powiatu sierpeckiego z kolei przyjęła następujące brzmienie: *Wszechstronny rozwój powiatu sierpeckiego poprzez zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gmin w oparciu o lokalną bazę gospodarczą, edukacyjną i zasoby naturalne, zapewniający warunki godnego życia oraz rozwoju intelektualnego i materialnego mieszkańcom.*

Spółeczność współpracująca na rzecz poprawy życia w powiecie, budująca zdolność do trwałej konkurencji zewnętrznej, kultywująca tradycje i kulturę regionalną.

Na podstawie wizji i misji wyznaczone zostały obszary strategiczne, są to:

- gospodarka i infrastruktura,
- turystyka i rekreacja,
- usługi społeczne,
- rolnictwo, leśnictwo i ochrona środowiska.

W ramach wybranych obszarów zdefiniowano cele strategiczne do 2012 r. oraz sposoby realizacji definiowane jako konkretne zadania realizacyjne dla powiatu sierpeckiego.

W ramach obszaru strategicznego „*turystyka i rekreacja*” wyznaczono:

Cel strategiczny: *Podniesienie atrakcyjności turystycznej powiatu sierpeckiego.*

Programy operacyjne:

- 1) *Promocja powiatu sierpeckiego.*
- 2) *Rozbudowa infrastruktury turystycznej powiatu sierpeckiego.*

W ramach pierwszego z wymienionych programów operacyjnych wyznaczono zadania do realizacji:

- Stworzenie powiatowego systemu informacji i promocji obejmującego wszystkie gminy powiatu sierpeckiego.
- Integracja działań promocyjnych samorządów lokalnych powiatu sierpeckiego.
- Utworzenie sierpeckiego internetowego centrum informacji.
- Opracowanie i wdrożenie programu edukacyjnego „Moja mała ojczyzna w Europie”.
- Inicjowanie działań zmierzających do odnowy wsi oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Ziemi Sierpeckiej.
- Opracowanie i wdrożenie powiatowego programu opieki nad zabytkami.
- Opracowanie oraz wdrożenie programu poprawy infrastruktury turystycznej nad jeziorami Urszulewskim i Szczutowskim.
- Renowacja obiektów zabytkowych na obszarze powiatu sierpeckiego.
- Stworzenie powiatowego kalendarza stałych imprez kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych i turystycznych.
- Nawiązanie współpracy międzynarodowej z samorządami lokalnymi z krajów Unii Europejskiej.
- Kształtowanie postaw proturystycznych oraz upowszechnianie wiedzy krajoznawczej o regionie wśród dzieci i młodzieży.

Niniejszy *Program Opieki nad Zabytkami gminy Szczutowo* jest komplementarny do celów wskazanych w *Strategii rozwoju społeczno – gospodarczego powiatu sierpeckiego*.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO POWIATU SIERPECKIEGO NA LATA 2007 – 2013

Podstawą do sformułowania głównych założeń Planu Rozwoju Lokalnego powiatu i jego rozwoju do 2012 roku były:

- *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Sierpeckiego* przyjęta Uchwałą Rady Powiatu nr 88/XV/04 z dnia 28.04.2004 roku.
- *Plan Rozwoju Lokalnego 2004 - 2006* przyjęty Uchwałą Rady Powiatu nr 114/XIX/04 z dnia 10.09.2004 roku.

W ramach wytyczonych celów strategicznych powiat realizuje zadania inwestycyjne zgodnie z przyjętymi programami operacyjnymi. Wszystkie projekty inwestycyjne będą realizowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013. Celem Programu jest tworzenie warunków wzrostu konkurencyjności regionów oraz przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów, aby sprzyjać długofalowemu rozwojowi gospodarczemu kraju, jego spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej oraz integracji z Unią Europejską.

Realizacja strategicznego celu sprzyjać będzie wzrostowi gospodarczemu, przekształceniom strukturalnym regionów, wzrostowi urbanizacji, zwiększeniu mobilności przestrzennej ludności oraz zwiększeniu poziomu wiedzy i dostępu do najnowocześniejszych technologii społeczeństwa i podmiotów gospodarczych.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Priorytety i kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami są spójne z założeniami innych dokumentów strategicznych obowiązujących na terenie gminy Szczutowo. Są to:

STRATEGIA ROZWOJU GMINY SZCZUTOWO NA LATA 2007 - 2013

Wśród celów strategicznych gminy wyodrębniono:

1. Zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych świadczonych przez gminę.
2. Poprawa jakości życia na obszarze gminy.
3. Zwiększenie turystycznego zainteresowania gminą.
4. Wzrost jakości kapitału ludzkiego i aktywizacja zawodowa mieszkańców gminy.

W ramach celu strategicznego 3 zostały wyszczególnione następujące cele szczegółowe:

- 3.1. Zainicjowanie lokalnego stowarzyszenia na rzecz rozwoju turystyki w gminie Szczutowo.
- 3.2. Opracowanie specyfikacji produktu turystycznego na terenie gminy.
- 3.3. Rozbudowa infrastruktury turystycznej.
- 3.4. Opracowanie i zrealizowanie planu promocji turystycznej gminy.
- 3.5. Ochrona i promocja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Założenia niniejszego dokumentu są więc spójne z celem szczegółowym strategii 3.5. *Ochrona i promocja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.*

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SZCZUTOWO

Głównymi kierunkami rozwoju przestrzennego i społeczno – gospodarczego gminy Szczutowo są: rolnictwo, leśnictwo i rekreacja.

Główne kierunki rozwoju stanowią:

- W zakresie rolnictwa – utrzymanie i wzmocnienie funkcji rolniczej przez przechodzenie na bardziej dochodowe działy produkcji. Ponadto tworzenie lokalnej bazy dla przerobu i uszlachetniania produkcji rolnej.
- W zakresie leśnictwa – zwiększanie obszaru lasów i zadrzewień przez szerokie zalesianie nie użytków i najsłabszych gruntów rolnych oraz zadrzewianie działek budowlanych i rekreacyjnych na obszarze gminy.
- W zakresie rekreacji – wyznaczanie licznych, nowych terenów dla pobytowego i świątecznego budownictwa rekreacyjnego. Rozbudowa bazy obsługowej, rozwój turystyki oraz funkcji letniskowej w wielu wsiach.

Priorytety i kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami są spójne z kierunkami rozwoju w zakresie rekreacji.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Gmina Szczutowo nie posiada Gminnego Ogólnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Posiada natomiast miejscowe plany sporządzone dla pojedynczych działek

w niektórych miejscowościach gminy Szczutowo. Obejmują one obszary zlokalizowane poza strefami ochrony konserwatorskiej.

Ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z zapisów zawartych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i są każdorazowo uzgadniane z kierownikiem Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Ciechanowie.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Pierwsi ludzie na obszarze dzisiejszej gminy Szczutowo pojawili się najprawdopodobniej dopiero na przełomie IX i VIII tysiąclecia p.n.e., kiedy to doszło do polepszenia warunków klimatycznych przypominających obecne. Ustępujący lądolód ukształtował teren dzisiejszej gminy pozostawiając liczne zastoiska wodne i znaczne zabagnienie.

Pierwsze wzmianki pisane dotyczące terenów dzisiejszej gminy sięgają początków XV wieku, kiedy to 10 stycznia 1415 roku kasztelan Płocki Andrzej z Gulczewa stał się fundatorem kościoła w Szczutowie, nadając parafii 4 łany w Bliznie.

Historia administracji gminy Szczutowo sięga 1864 roku. Mocą ustawy z 2 marca o uwłaszczeniu włościan i ustawy samorządowej utworzona zostaje dość duża na ówczesne czasy gmina Szczutowo. Odmienne były jednak granice gminy, obejmujące swoim zasięgiem 55 miejscowości. Była to wówczas największa - licząca blisko 6 tys. mieszkańców – gmina w powiecie rypińskim woj. warszawskiego.

Reforma administracji z 1938 roku włącza powiat rypiński (w tym również gminę Szczutowo) do województwa pomorskiego, wyłączając z jej terytorium kilka miejscowości (obecnie położonych w gminie Sierpc). Po wyzwoleniu Szczutowa w dniu 19 stycznia 1945 roku przez szereg lat kształtuje się nowa koncepcja ustrojowa państwa. Podział terytorialny kraju z 1954 roku dokonuje kolejnych zmian granic gminy. Gmina jest tym razem należy do województwa warszawskiego, jednocześnie wyłącza się z jej obszaru kolejnych 6 miejscowości. W 1975 roku gmina Szczutowo staje się częścią utworzonego województwa płockiego.

Od dnia 1 stycznia 1999 roku gmina Szczutowo znajduje się w granicach administracyjnych nowo powstałego województwa mazowieckiego powiatu sierpeckiego.

Dzień 16 listopada 1998 roku Samorząd Gminy ustanowił herb gminy Szczutowo. W górnej części herbu widnieje złoty półlew (herb fundatora kościoła w Szczutowie Andrzeja z Gulczewa herbu Prawdzic, kasztelana płockiego) na zielonym tle (symbol otaczających gminę lasów). W dolnej części symbol graficzny charakterystyczny dla gminy – ryba¹.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Teren gminy Szczutowo znajduje się w obrębie dwóch dużych jednostek morfologicznych:

- Wału czołowo – morenowego – który stanowią pagórki wtopione w obszar wysoczyzny morenowej o szerokości 0,5 – 1,5 km. Wał ten wyniesiony jest 8 -15 m ponad znajdującą się w jego przedpolu powierzchnię sandrową.

Obszary wału czołowo – morenowego dużych wartościach przyrodniczo – krajobrazowych są zdominowane przez gleby lepszych klas bonitacyjnych, pełniących rolę bazy żywieniowej (południowo – zachodnia część gminy).

- Równiny sandrowej tzw. sandru Skrwy, w obrębie, której występują liczne rozmaite formy dolinne, doliny cieków i zagłębienia bezodpływowe. Po wyłączeniu, głównie z racji niekorzystnych warunków gruntowo – wodnych i klimatycznych terenów dolin i obniżeń, pozostały obszar odznacza się korzystnymi warunkami dla mieszkalnictwa i rekreacji.

Obszar gminy Szczutowo związany ze zlodowaczeniem środkowopolskim charakteryzuje się łagodną rzeźbą terenu. W krajobrazie dominuje jednostajna równina, lub lekko faliste powierzchnie zredukowanych wysoczyzn morenowych, których wysokość mieści się w granicach 115 – 134 m npm. w zachodniej części gminy.

Mimo słabych gruntów dominującą funkcję gminy Szczutowo stanowi rolnictwo. W ramach dominującej zabudowy zagrodowej wsi występuje nieliczne, z wyjątkiem Szczutowa i Gójska, budownictwo indywidualne - nierolnicze funkcjonują głównie we wsi gminnej Szczutowo oraz w Gójsku.

---

¹ Źródło: Program Ochrony Środowiska Gminy Szczutowo na lata 2007 - 2015

Gmina Szczutowo znajduje się w ciągu przyrodniczych obszarów chronionych, wyznaczonych wzdłuż Skrwy Prawej². Jedynie niewielki pas terenu na zachodzie gminy – rejon wsi Grądy, część Podlesia i Blinna nie zostały objęte strefą chronionego krajobrazu.

Rozporządzenie Nr 220 Wojewody Mazowieckiego z dnia 10 lipca 2001 roku w sprawie wprowadzenia zespołów przyrodniczo – krajobrazowych na terenie województwa mazowieckiego określa, że w strefę chronionego krajobrazu na terenie gminy Szczutowo wchodzi:

- Jezioro Szczutowskie z pasem przybrzeżnym,
- Jezioro Urszulewski z pasem przybrzeżnym.

Na terenie Gminy Szczutowo ustanowiono 40 użytków ekologicznych tj. terenów zabagnionych, położonych w różnych siedliskach leśnych.

Ścisłej ochronie podlegają zarejestrowane pomniki przyrody (drzewa) pozostające pod opieką Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody.

Na terenie gminy Szczutowo występują następujące pomniki przyrody:

- Szczechowo – klon pospolity
- Białasy – lipa drobnolistna
- Karlewo – 2 jałowce pospolite
- Blizno – dąb szypułkowy
- Wola Stara – 2 klony pospolite.

Ochroną konserwatorską objęte są także licznie występujące, głównie w dolinach cieków i zbiorników wodnych tzw. „ciągi ekologiczne” oraz obszary przyjeziorne. Obejmują one 53,6 ha obszaru.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Poza obiektami wpisanymi do wojewódzkiego rejestru zabytków oraz zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji na terenie gminy Szczutowo zlokalizowany jest cmentarz

---

² Rozporządzeniem Nr 17 Wojewoda Mazowiecki z dnia 27 lipca 2006 roku w sprawie wprowadzenia obszarów chronionego krajobrazu wprowadził Obszar Chronionego Krajobrazu Przyczecze Skrwy Prawej o powierzchni 33 338 ha na terenie powiatu sierpeckiego w gminach: Szczutowo, Rościszewo, Sierpc, Mochowo, Brudzeń Duży.

ewangelicki w miejscowości Józefowo. Aktualnie trwają prace związane z upamiętnieniem tj. wykup gruntów od osób fizycznych oraz urządzenie cmentarza z I Wojny Światowej cmentarz wojennego w miejscowości Blinno.

5.2.4. Zabytki ruchome

Na terenie gminy nie występują zabytki ruchome.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Szczutowo zlokalizowanych jest wiele stanowisk archeologicznych. Są to:

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska	Typ stanowiska	Chronologia
1.	Szczutowo	1/1	śląd osadnictwa	Starożytność
2.	Mierzęcín	2/2	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
3.	Mierzęcín	2/2	osada	Nowożytność
4.	Blizno	3/3	osada	Paleolit/Mezolit
5.	Blizno	3/3	śląd osadnictwa	Neolit
6.	Blizno	3/3	śląd osadnictwa	Wczesne średniowiecze
7.	Blizno	3/3	osada	Średniowiecze
8.	Blizno	4/4	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
9.	Słupia	5/5	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
10.	Słupia	5/5	śląd osadnictwa	Średniowiecze
11.	Słupia	6/6	śląd osadnictwa	Nowożytność
12.	Słupia	7/7	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
13.	Słupia	8/8	śląd osadnictwa	Wczesne średniowiecze
14.	Słupia	9/9	śląd osadnictwa	Neolit
15.	Słupia	9/9	śląd osadnictwa	Nowożytność
16.	Słupia	9/9	śląd osadnictwa	Starożytność
17.	Słupia	10/10	śląd osadnictwa	Średniowiecze
18.	Słupia	10/10	śląd osadnictwa	Nowożytność
19.	Słupia	10/10	śląd osadnictwa	Starożytność
20.	Słupia	11/11	śląd osadnictwa	Nowożytność
21.	Szczutowo	12/12	śląd osadnictwa	Nowożytność
22.	Blizno	13/13	osada	Wczesne średniowiecze
23.	Blizno	14/14	śląd osadnictwa	Wczesne średniowiecze
24.	Blizno	14/14	śląd osadnictwa	Nowożytność
25.	Blizno	15/15	osada	Średniowiecze
26.	Blizno	15/15	śląd osadnictwa	Starożytność
27.	Blizno	16/16	śląd osadnictwa	Nowożytność
28.	Blizno	17/17	śląd osadnictwa	Okres wpływów rzymskich
29.	Blizno	17/17	śląd osadnictwa	Średniowiecze
30.	Blizno	18/18	śląd osadnictwa	Średniowiecze
31.	Blizno	18/18	śląd osadnictwa	Nowożytność
32.	Blizno	19/19	śląd osadnictwa	Średniowiecze
33.	Blizno	19/19	śląd osadnictwa	Nowożytność
34.	Blizno	19/19	śląd osadnictwa	Starożytność

Program Opieki nad Zabytkami gminy Szczutowo na lata 2011 - 2014

35.	Blizno	20/20	śląd osadnictwa	Średniowiecze
36.	Blizno	21/21	osada	Wczesne średniowiecze
37.	Blizno	21/21	śląd osadnictwa	Starożytność
38.	Słupia	22/22	śląd osadnictwa	Starożytność
39.	Szczutowo	23/23	cmentarzysko	Starożytność
40.	Gorzeń	24/24	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
41.	Gorzeń	24/24	osada	Średniowiecze
42.	Gorzeń	25/25	śląd osadnictwa	Średniowiecze
43.	Gorzeń	26/26	osada	Średniowiecze
44.	Gorzeń	26/26	osada	Nowożytność
45.	Gorzeń	26/26	śląd osadnictwa	Starożytność
46.	Słupia	27/27	śląd osadnictwa	Średniowiecze
47.	Słupia	28/28	śląd osadnictwa	Nowożytność
48.	Słupia	29/29	śląd osadnictwa	Średniowiecze
49.	Słupia	30/30	śląd osadnictwa	Nowożytność
50.	Słupia	31/31	śląd osadnictwa	Nowożytność
51.	Dziki Bor	32/32	śląd osadnictwa	Nowożytność
52.	Dziki Bor	33/33	śląd osadnictwa	Średniowiecze
53.	Gorzeń	34/34	śląd osadnictwa	Nowożytność
54.	Gorzeń	35/35	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
55.	Gorzeń	36/36	śląd osadnictwa	Starożytność
56.	Mierzęcín	37/37	osada	Paleolit/Mezolit
57.	Mierzęcín	37/37	śląd osadnictwa	Nowożytność
58.	Mierzęcín	37/37	śląd osadnictwa	Starożytność
59.	Mierzęcín	38/38	osada	Paleolit/Mezolit
60.	Mierzęcín	38/38	śląd osadnictwa	Nowożytność
61.	Mierzęcín	38/38	śląd osadnictwa	Starożytność
62.	Mierzęcín	39/39	śląd osadnictwa	Średniowiecze
63.	Mierzęcín	39/39	śląd osadnictwa	Nowożytność
64.	Mierzęcín	39/39	śląd osadnictwa	Starożytność
65.	Mierzęcín	40/40	śląd osadnictwa	Nowożytność
66.	Mierzęcín	41/41	osada	Średniowiecze
67.	Mierzęcín	41/41	śląd osadnictwa	Nowożytność
68.	Mierzęcín	42/42	osada	Wczesne średniowiecze
69.	Słupia	43/43	śląd osadnictwa	Średniowiecze
70.	Słupia	43/43	śląd osadnictwa	Starożytność
71.	Słupia	44/44	śląd osadnictwa	Epoka brązu
72.	Słupia	44/44	śląd osadnictwa	Średniowiecze
73.	Mierzęcín	45/3	śląd osadnictwa	Nowożytność
74.	Mierzęcín	46/9	śląd osadnictwa	Nowożytność
75.	Blinno	47/1	śląd osadnictwa	Epoka brązu
76.	Blinno	48/2	śląd osadnictwa	Średniowiecze
77.	Blinno	48/2	osada	Nowożytność
78.	Blinno	49/3	śląd osadnictwa	Epoka brązu
79.	Blinno	50/5	osada	Nowożytność
80.	Blinno	50/5	śląd osadnictwa	Starożytność
81.	Blinno	51/6	osada	Epoka brązu
82.	Blinno	51/6	osada	Okres wpływów rzymskich
83.	Blinno	51/6	śląd osadnictwa	Średniowiecze
84.	Podlesie	52/7	osada	Neolit
85.	Podlesie	52/7	śląd osadnictwa	Wczesna epoka żelaza
86.	Podlesie	52/7	osada	Wczesne średniowiecze
87.	Podlesie	53/8	śląd osadnictwa	Epoka brązu
88.	Podlesie	53/8	śląd osadnictwa	Wczesne średniowiecze

Program Opieki nad Zabytkami gminy Szczutowo na lata 2011 - 2014

89.	Podlesie	54/9	osada	Paleolit/Mezolit
90.	Podlesie	54/9	śląd osadnictwa	Wczesne średniowiecze
91.	Podlesie	55/10	osada	Epoka brązu
92.	Podlesie	56/11	śląd osadnictwa	Starożytność
93.	Podlesie	57/12	osada	Wczesna epoka żelaza
94.	Podlesie	57/12	osada	Okres wpływów rzymskich
95.	Podlesie	57/12	śląd osadnictwa	Wczesne średniowiecze
96.	Podlesie	57/12	śląd osadnictwa	Średniowiecze
97.	Agnieszkowo	58/13	śląd osadnictwa	Starożytność
98.	Agnieszkowo	59/14	śląd osadnictwa	Nowożytność
99.	Agnieszkowo	60/15	osada	Nowożytność
100.	Agnieszkowo	61/16	śląd osadnictwa	Nowożytność
101.	Mościska	62/17	osada	Nowożytność
102.	Agnieszkowo	63/18	śląd osadnictwa	Nowożytność
103.	Blinno	64/19	osada	Epoka brązu
104.	Blinno	64/19	śląd osadnictwa	Średniowiecze
105.	Blinno	65/20	osada	Średniowiecze
106.	Gójsk	66/21	śląd osadnictwa	Neolit
107.	Gójsk	66/21	osada	Średniowiecze
108.	Gójsk	67/22	osada	Średniowiecze
109.	Gójsk	67/22	osada	Nowożytność
110.	Podlesie	68/23	cmentarzysko	Okres wpływów rzymskich
111.	Gójsk	69/24	osada	Nowożytność
112.	Szczutowo	70/1	śląd osadnictwa	Neolit
113.	Wola Stara	71/2	osada	Epoka brązu
114.	Wola Stara	71/2	cmentarzysko	Wczesna epoka żelaza
115.	Wola Stara	71/2	śląd osadnictwa	Średniowiecze
116.	Wola Stara	71/2	śląd osadnictwa	Starożytność
117.	Wola Stara	72/3	śląd osadnictwa	Średniowiecze
118.	Wola Stara	72/3	śląd osadnictwa	Starożytność
119.	Wola Stara	73/4	śląd osadnictwa	Średniowiecze
120.	Wola Stara	74/5	osada	Średniowiecze
121.	Wola Stara	75/6	osada	Średniowiecze
122.	Wola Stara	76/7	grodzisko	Średniowiecze
123.	Wola Stara	77/8	śląd osadnictwa	Starożytność
124.	Wola Stara	78/9	osada	Neolit
125.	Wola Stara	79/10	śląd osadnictwa	Średniowiecze
126.	Wola Stara	79/10	śląd osadnictwa	Starożytność
127.	Wola Stara	80/11	śląd osadnictwa	Starożytność
128.	Wola Stara	81/12	śląd osadnictwa	Średniowiecze
129.	Białasy	82/13	cmentarzysko	Epoka brązu
130.	Białasy	82/13	śląd osadnictwa	Wczesne średniowiecze
131.	Białasy	83/14	śląd osadnictwa	Starożytność
132.	Białasy	84/15	śląd osadnictwa	Średniowiecze
133.	Białasy	85/16	śląd osadnictwa	Wczesne średniowiecze
134.	Białasy	85/16	śląd osadnictwa	Średniowiecze
135.	Gugoty	86/17	śląd osadnictwa	Średniowiecze
136.	Gugoty	86/17	śląd osadnictwa	Starożytność
137.	Białasy	87/18	osada	Średniowiecze
138.	Białasy	88/19	śląd osadnictwa	Średniowiecze
139.	Białasy	89/20	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
140.	Białasy	89/20	osada	Wczesne średniowiecze
141.	Białasy	89/20	śląd osadnictwa	Średniowiecze
142.	Wola Stara	90/21	śląd osadnictwa	Starożytność

Program Opieki nad Zabytkami gminy Szczutowo na lata 2011 - 2014

143.	Wola Stara	91/22	śląd osadnictwa	Średniowiecze
144.	Białasy	92/25	śląd osadnictwa	Starożytność
145.	Białasy	93/26	śląd osadnictwa	Średniowiecze
146.	Szczechowo	94/27	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
147.	Szczechowo	94/27	śląd osadnictwa	Średniowiecze
148.	Szczechowo	95/28	śląd osadnictwa	Średniowiecze
149.	Szczechowo	96/29	śląd osadnictwa	Nowożytność
150.	Dąbkowa Parowa	97/30	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
151.	Szczechowo	98/31	osada	Średniowiecze
152.	Szczechowo	98/31	śląd osadnictwa	Starożytność
153.	Blizno	99/32	osada	Średniowiecze
154.	Blizno	99/32	śląd osadnictwa	Starożytność
155.	Blizno	100/33	osada	Średniowiecze
156.	Blizno	101/34	śląd osadnictwa	Średniowiecze
157.	Blizno	102/35	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
158.	Blizno	102/35	śląd osadnictwa	Średniowiecze
159.	Karlewo	103/36	śląd osadnictwa	Nowożytność
160.	Karlewo	103/36	śląd osadnictwa	Starożytność
161.	Blizno	104/37	śląd osadnictwa	Wczesne średniowiecze
162.	Blizno	104/37	śląd osadnictwa	Średniowiecze
163.	Blizno	104/37	śląd osadnictwa	Starożytność
164.	Blizno	105/38	śląd osadnictwa	Starożytność
165.	Blizno	106/39	śląd osadnictwa	Średniowiecze
166.	Blizno	107/40	śląd osadnictwa	Średniowiecze
167.	Blizno	108/41	osada	Średniowiecze
168.	Blizno	108/41	śląd osadnictwa	Starożytność
169.	Blizno	109/42	osada	Średniowiecze
170.	Blizno	110/43	śląd osadnictwa	Starożytność
171.	Blizno	111/44	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
172.	Blizno	111/44	śląd osadnictwa	Średniowiecze
173.	Blizno	112/45	śląd osadnictwa	Średniowiecze
174.	Blizno	113/46	śląd osadnictwa	Nowożytność
175.	Blizno	113/46	śląd osadnictwa	Starożytność
176.	Blizno	114/47	śląd osadnictwa	Starożytność
177.	Blizno	115/48	śląd osadnictwa	Średniowiecze
178.	Szczutowo	116/49	śląd osadnictwa	Średniowiecze
179.	Szczutowo	116/49	śląd osadnictwa	Starożytność
180.	Szczutowo	117/50	śląd osadnictwa	Nowożytność
181.	Szczutowo	117/50	śląd osadnictwa	Starożytność
182.	Szczutowo	118/51	śląd osadnictwa	Średniowiecze
183.	Szczutowo	118/51	śląd osadnictwa	Nowożytność
184.	Szczutowo	118/51	śląd osadnictwa	Starożytność
185.	Szczutowo	119/52	śląd osadnictwa	Średniowiecze
186.	Szczutowo	119/52	śląd osadnictwa	Nowożytność
187.	Gójsk	120/1	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
188.	Gójsk	120/1	śląd osadnictwa	Epoka brązu
189.	Gójsk	120/1	osada	Okres wpływów rzymskich
190.	Gójsk	120/1	śląd osadnictwa	Nowożytność
191.	Maluszyn	121/2	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
192.	Maluszyn	121/2	osada	Okres wpływów rzymskich
193.	Maluszyn	121/2	osada	Średniowiecze
194.	Maluszyn	122/3	osada	Wczesne średniowiecze
195.	Modrzewie	123/4	śląd osadnictwa	Nowożytność

Program Opieki nad Zabytkami gminy Szczutowo na lata 2011 - 2014

196.	Modrzewie	123/4	śląd osadnictwa	Starożytność
197.	Modrzewie	124/5	śląd osadnictwa	Wczesna epoka żelaza
198.	Modrzewie	124/5	śląd osadnictwa	Nowożytność
199.	Modrzewie	125/6	śląd osadnictwa	Paleolit/Mezolit
200.	Modrzewie	125/6	śląd osadnictwa	Epoka brązu
201.	Modrzewie	126/7	osada	Epoka brązu
202.	Maluszyn	127/8	śląd osadnictwa	Nowożytność
203.	Gójsk	128//11	osada	Epoka brązu
204.	Całownia	129/12	osada	Epoka brązu

Wszystkie odkryte na terenie gminy Szczutowo stanowiska archeologiczne zostały wpisane do ewidencji dóbr kultury byłego województwa płockiego i jako takie podlegają ścisłej ochronie konserwatorskiej na mocy ustawy o ochronie dóbr kultury.

Stanowiska archeologiczne reprezentujące najwyższe wartości konserwatorskie i wytypowane do ścisłej ochrony na mocy ustawy:

Lp.	Miejscowość	Nr AZP	Nr stan. na AZP	Charakterystyka stan.	Klasyfikacja chron.–kultur.
1.	Blizno st. nr 1 (wielokulturowe)	41-53	3	krzemienica obozowisko	Mezolit Mezolit/wczesna epoka brązu
2.	Mierzęcín st. nr 2	41-53	37	obozowisko	Neolit (k. s. I.)
3.	Mierzęcín st. nr 3	41-53	38	krzemienica	Mezolit
4.	Blizno st. nr 3	41-53	13	osada	Wczesne średniowiecze
5.	Blizno st. nr 1	41-53	21	osada	Wczesne średniowiecze
6.	Mierzęcín st. nr 6	41-53	41	osada wiejska	Średniowiecze
7.	Mierzęcín st. nr 7	41-53	42	osada produkcyjna	Wczesne średniowiecze
8.	Gorzeń st. nr 3	41-53	26	osada wiejska	Średniowiecze
9.	Słupia st. nr 14	42-52	43	osada	Neolit (k. p. I.)
10.	Szczutowo st. nr 3	42-52	23	cmentarzysko	Okres lateński/Okres wpływów rzymskich
11.	Blinno st. nr 5 (wielokulturowe)	42-52	6	osada osada	Epoka brązu (k. łużycka) Okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
12.	Podlesie st. nr 1 (wielokulturowe)	42-52	7	osada osada	Wczesna epoka żelaza (k. łużycka) Wczesne średniowiecze
13.	Podlesie st. nr 4	42-52	10	osada	Epoka brązu (k. łużycka)
14.	Podlesie st. nr 6 (wielokulturowe)	42-52	12	osada osada	Wczesna epoka żelaza (k. łużycka) Okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
15.	Podlesie st. nr 2	42-52	8	osada	Wczesne średniowiecze
16.	Blinno st. nr 6	42-52	19	osada	Epoka brązu (k. łużycka)
17.	Gójsk st. nr 2	42-52	22	osada wiejska	Średniowiecze
18.	Podlesie st. nr 7	42-52	23	cmentarzysko	Okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
19.	Wola Stara st. nr 1 (wielokulturowe)	42-53	2	osada cmentarzysko	Epoka brązu (k. trzciniecka) Wczesna epoka żelaza

20.	Wola Stara st. nr 6	42-53	7	dwór n. k.	Średniowiecze
21.	Wola Stara st. nr 8	42-53	9	osada	Neolit (k. p. I.)
22.	Białasy st. nr 1	42-53	13	cmentarzysko	Epoka brązu (k. łużycka)
23.	Białasy st. nr 7	42-53	20	osada	Wczesne średniowiecze
24.	Gójsk st. nr 3 (wielokulturowe)	43-52	1	osada osada osada	Neolit (k. p. I.) Epoka brązu (k. trzciniecka) Okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
25.	Maluszyn st. nr 2 (wielokulturowe)	43-52	2	osada osada	Okres wpływów rzymskich (k. przeworska) Wczesne średniowiecze
26.	Maluszyn st. nr 3	43-52	3	osada	Wczesne średniowiecze
27.	Modrzewie st. nr 3	43-52	6	osada	Epoka brązu (k. trzciniecka)
28.	Modrzewie st. nr 4	43-52	7	osada	Epoka brązu (k. trzciniecka)
29.	Gójsk st. nr 4	43-52	11	osada	Epoka brązu (k. łużycka)
30.	Całownia st. nr 1	43-52	12	osada	Epoka brązu (k. łużycka)

Spośród zabytków archeologicznych największe znaczenie dla odtworzenia historii miejscowego osadnictwa mają dwa typy stanowisk archeologicznych: osady i cmentarzyska. Szczególną wartość przedstawiają tzw. stanowiska wielokulturowe tj. takie w obrębie, których odkryto ślady pobytu kilku następujących po sobie grup ludności reprezentujących odmienne kultury archeologiczne i różny poziom rozwoju i umiejętności. Z terenu gminy Szczutowo znanych jest 7 takich stanowisk (nr. 1, 11, 12, 14, 19, 24, 25).

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Nie występują na terenie gminy Szczutowo.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., *dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.*

Ten rodzaj dziedzictwa przekazywany jest z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- Tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- Spektakle i widowiska,
- Zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- Wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- Umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

W związku z powyższym UNESCO prowadzi listę (Lista Dziedzictwa Niematerialnego) zwyczajów z całego świata, która ma przyczyniać się do rozpowszechniania wiedzy na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego i zwiększać świadomość jego wagi.

Na terenie gminy Szczutowo nie zachowały się do dnia dzisiejszego żadne elementy dziedzictwa niematerialnego.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

5.3.1. Zabytki w wojewódzkim rejestrze zabytków

Na terenie gminy Szczutowo do wojewódzkiego rejestru zabytków wpisane zostały cztery obiekty. Są to:

1. KARLEWO

- Kościół filialny p.w. św. Wawrzyńca, drewn., 1720 r.

rejestr zabytków dawnego woj. plockiego Nr 241 z dnia 29.01.1979 r.

2. GÓJSK

- Kościół parafialny p.w. Serca Jezusowego , 1903 – 1906 r.

rejestr zabytków dawnego woj. plockiego Nr 441 z dnia 13.03.1978 r.

3. SZCZUTOWO

- Kościół parafialny p. w. św. Marii Magdaleny, drewn., XVIII – XX w.

rejestr zabytków dawnego woj. plockiego Nr 151/600/62W z dnia 04.04.1962 r.

- Dzwonnica, drewn.

rejestr zabytków dawnego woj. płockiego Nr 151/600/62W z dnia 04.04.1962 r.

5.3.2. Zabytki w wojewódzkiej ewidencji zabytków

W wojewódzkiej ewidencji zabytków znalazły się:

1. BIAŁASY

- Cmentarz ewangelicki.

2. BLINNO

- Park podworski, XIX w., pozostałość.

3. JÓZEFOWO

- Cmentarz ewangelicki.

4. GÓJSK

- Cmentarz przykościelny.
- Cmentarz parafialny katolicki.
- Cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej.
- Park dworski, XIX w., pozostałość.

5. PODLESIE

- Park dworski, XIX w., pozostałość.

6. SZCZUTOWO

- Cmentarz parafialny.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z *ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568) oraz rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. *w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*, jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

Karta adresowa zabytku zawiera w szczególności wskazanie rodzaju zabytku, jego nazwę i miejsce położenia z podaniem miejscowości, nazwy ulicy i numeru posesji oraz nazwy gminy i powiatu.

Wzór karty adresowej

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	3. Miejscowość
1. Zabytek	2. Czas powstania	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację	4. Adres	
	5. Przynależność administracyjna województwo powiat gmina	
	6. Formy ochrony	
	7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)	

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Mimo kilkusetletniej historii osadnictwa, zachowane na terenie gminy Szczutowo zabytki są dość późne, najstarsze obiekty datowane są na pocz. XVII w.

Wszystkie zachowane na terenie gminy zabytki, szczególnie obiekty sakralne i kultu religijnego są świadectwem dawnej historii tego regionu i wszystkie są jednakowo ważne, wzajemnie się uzupełniając.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza stanu dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony na terenie gminy Szczutowo doprowadziła do rozpoznania następujących czynników determinujących jej dalszy rozwój:

SILNE STRONY

- Liczne występowanie stanowisk archeologicznych zarówno z epoki brązu, lateńskiego, wczesnego żelaza, czasów rzymskich, jak też starożytności, średniowiecza i czasów nowożytnych.
- Zachowane obiekty architektury sakralnej i kultu religijnego.

SŁABE STRONY

- Brak ogólnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Szczutowo.
- Brak Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Szczutowo.
- Trudności w zachowaniu i ochronie obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz postulowanych do ochrony.
- Niski stopień zachowania historycznych układów przestrzennych.
- Niski stopień zachowania parków podworskich (pozostałości).
- Niska atrakcyjność miejsc i obiektów o wartościach kulturowych.
- Niewielka ilość zabytków wpisana do wojewódzkiego rejestru zabytków.

SZANSE

- Możliwość rewaloryzacji znaczącej części obiektów zabytkowych z wykorzystaniem dotacji unijnych, czy krajowych.
- Wzrost świadomości dotyczącej znaczenia krajobrazu kulturowego i obiektów zabytkowych jako produktu turystycznego.
- Znacząca rola mediów w popularyzowaniu tematów historycznych oraz tematów dotyczących zabytków i ich ochrony.

ZAGROŻENIA

- Klęski żywiołowe i zdarzenia losowe.
- Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego.
- Niszczenie części zbiorów archeologicznych oraz brak możliwości ich pełnego eksponowania.
- Brak skutecznej egzekucji prawa.
- Niska świadomość wagi dziedzictwa kulturowego dla rozwoju społeczno – gospodarczego.
- Niskie zaangażowanie społeczne w temacie ochrony dziedzictwa kulturowego.

7. Założenia programowe

7.1. Priorytety programu opieki

W toku analizy, określono następujące priorytety realizacji Programu Opieki nad Zabytkami gminy Szczutowo. Są to:

➤ PRIORYTET I

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy

➤ **PRIORYTET II**

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

➤ **PRIORYTET III**

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki

W ramach wymienionych priorytetów wytyczono kierunki działań i na tej podstawie wytyczono poszczególne zadania do realizacji.

PRIORYTET I. REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ELEMENT ROZWOJU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO GMINY	
Kierunki działań	Zadania
ZAHAMOWANIE PROCESU DEGRADACJI ZABYTEKÓW I DOPROWADZENIE DO POPRAWY STANU ICH ZACHOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów). • Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zbytków będących własnością gminy. • Zmiana sposobu użytkowania luba adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych (będących własnością gminy) do nowych funkcji. • Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (w tym cmentarzy, obszarów nieczynnych cmentarzy).
PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ ZWIĘKSZAJĄCYCH ATRAKCYJNOŚĆ ZABYTEKÓW NA POTRZEBY SPOŁECZNE, TURYSTYCZNE I EDUKACYJNE	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: gminnych cmentarzach, obszarach nieczynnych cmentarzy
PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ UMOŻLIWIAJĄCYCH TWORZENIE MIEJSC PRACY ZWIĄZANYCH Z OPIEKĄ NAD ZABYTEKAMI	<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną. • Wspieranie rozwoju muzeów regionalnych, skansenów i innej instytucji kultury

PRIORYTET II. OCHRONA I ŚWIADOME KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	
Kierunki działań	Zadania
ZINTEGROWANA OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	<ul style="list-style-type: none"> Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków) Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego Walka z samowolami budowlanymi

PRIORYTET III. BADANIE I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ PROMOCJA I EDUKACJA SŁUŻĄCA BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI	
Kierunki działań	Zadania
SZEROKI DOSTĘP DO INFORMACJI O DZIEDZICTWIE KULTUROWYM GMINY	<ul style="list-style-type: none"> Udostępnienie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich element dziedzictwa kulturowego
EDUKACJA I POPULARYZACJA WIEDZY O REGIONALNYM DZIEDZICTWIE KULTUROWYM	<ul style="list-style-type: none"> Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych
SPECJALISTYCZNE ROZPOZNANIE BADAWCZE POSZCZEGÓLNYCH OBIEKTÓW, ZESPOŁÓW ORAZ OBSZARÓW ZABYTKOWYCH ZWIĄZANE Z PRZYGOTOWYWANYM LUB REALIZOWANYM PROCESEM INWESTYCYJNYM	<ul style="list-style-type: none"> Weryfikacja obiektów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków pod kątem zgodności ze stanem faktycznym Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków
PROMOCJA REGIONALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO SŁUŻĄCA KREACJI PRODUKTÓW TURYSTYKI KULTUROWEJ	<ul style="list-style-type: none"> Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Szczutowo będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- a) **instrumentów prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do wojewódzkiego rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- b) **instrumentów finansowych** obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy lub znajdujących się w trwałym zarządzie jej jednostek lub zakładów budżetowych, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- c) **instrumentów koordynacji** obejmujących między innymi realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- d) **instrumentów społecznych** obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- e) **instrumentów kontrolnych** obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Szczutowo, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy, w celu przyjęcia go uchwałą (zgodnie z pkt 3 art. 87 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*). Program opracowany został na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt Gminy Szczutowo będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Gminy.

Głównym odbiorcą niniejszego programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania,

koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Art. 71 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* mówi: 1. „W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku”. 2. „Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki”.

Zgodnie z Art. 73 *Ustawy* właściciele lub posiadacze obiektów wpisanych do rejestru albo posiadające zabytek w trwałym zarządzie mogą starać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Możliwe jest również uzyskanie dofinansowania prac z innych źródeł. Są to:

1) Program Operacyjny „Promesa Ministra Kultury”

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury.

Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- a) ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego,
- b) budowa, rozbudowa i przebudowa infrastruktury kulturalnej oraz infrastruktury szkół i uczelni artystycznych,
- c) rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w dziedzinie kultury,
- d) międzynarodowe przedsięwzięcia kulturalne,

- e) rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie poziomu wykształcenia społeczeństwa.

Projekty przewidziane do realizacji w ramach Programu „Promesa MKiDN” muszą zachować niekomercyjny charakter.

2) Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe - priorytet 1 – Ochrona zabytków”

Cele:

- ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- konserwacja i rewaloryzacja zabytków;
- udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- a) prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3) Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe – priorytet 5 – Ochrona zabytków archeologicznych”

Cele:

- Ochrona dziedzictwa archeologicznego w Polsce, zgodnie z zasadami konserwatorskimi opartymi na zasadzie zrównoważonego rozwoju, poprzez wspieranie następujących działań:
  - Ewidencja i dokumentowanie zabytków archeologicznych.

- Badanie zabytków archeologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych, nieinwazyjnych metod badawczych.
- Upowszechnianie wyników przeprowadzonych nieinwestorskich badań archeologicznych.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- a) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- b) nieinwazyjne badania archeologiczne z wykorzystaniem nowoczesnych metod i sprzętu; opracowanie (monograficzne bądź syntetyczne) i publikacja wyników przeprowadzonych nieinwestorskich badań archeologicznych, w tym analizy i konserwacja pozyskanego materiału;
- c) analizy i konserwacja ruchomych zabytków archeologicznych przekazanych decyzją WKZ do depozytu instytucji kultury – zadanie może być realizowane wyłącznie przez instytucje kultury

4) Program Operacyjny „Fundusz wymiany kulturalnej”

Celem strategicznym Funduszu Wymiany Kulturalnej jest zwiększenie spójności społecznej i ekonomicznej w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego poprzez działania w obszarze wymiany kulturalnej pomiędzy Polską, a Państwami - Darczyńcami, czyli Norwegią, Islandią i Liechtensteinem. Dofinansowanie wspólnych projektów służyć będzie nawiązaniu owocnej i długotrwałej współpracy pomiędzy krajami.

Do celów szczegółowych Funduszu Wymiany Kulturalnej należą przede wszystkim: promowanie współpracy kulturalnej pomiędzy Polską, a Państwami - Darczyńcami w zakresie m.in. sztuk wizualnych, muzyki, literatury, kultury ludowej i zarządzania kulturą oraz projektów dotyczących dokumentacji, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego.

W ramach obszarów tematycznych będą realizowane następujące, przykładowe typy projektów:

- organizacja wystaw artystycznych, spektakli, koncertów i innych wydarzeń artystycznych;
- udział twórców i artystów w międzynarodowych wydarzeniach artystycznych;
- wspieranie współpracy oraz wymiany artystów w zakresie m.in. sztuk plastycznych, sztuk scenicznych, muzyki, fotografii, literatury i innych;

- wspieranie współpracy szkół i uczelni artystycznych;
- współpraca ekspertów w dziedzinie nowoczesnych technik konserwatorskich, dokumentacji, ochrony, konserwacji i promocji dziedzictwa kulturowego, zwalczania nielegalnego wywozu i wwozu oraz handlu skarbami kultury;
- współpraca międzyinstytucjonalna instytucji kultury i archiwów.

5) Program Operacyjny „Kultura 2007 – 2013”

Program Kultura powstał, aby wzmocnić europejską przestrzeń kulturową, opartą na wspólnym dziedzictwie, poprzez rozwijanie współpracy między twórcami, uczestnikami życia kulturalnego i instytucjami kulturalnymi w Europie.

Cele szczegółowe:

- wspieranie ponadnarodowej mobilności osób działających w sektorze kultury,
- wspieranie ponadnarodowego obiegu dzieł oraz wyrobów artystycznych i kulturalnych,
- wspieranie dialogu międzykulturowego.

Program jest skierowany do publicznych lub prywatnych organizacji i instytucji z sektora kulturalnego prowadzących działalność nienastawioną na zysk. Uprawnieni wnioskodawcy to m.in.: teatry, muzea, galerie sztuki, stowarzyszenia zawodowe, ośrodki badawcze, uczelnie wyższe, organy władzy publicznej, organizatorzy festiwali, stowarzyszenia, fundacje, wydawnictwa.

Dziedziny objęte Programem: sztuki performatywne i wizualne (oprócz sektora audiowizualnego i kinematografii, które są objęte programem Media), dziedzictwo kulturowe, projektowanie i sztuki użytkowe, architektura, literatura, książki i czytelnictwo, multimedia i nowe technologie, projekty interdyscyplinarne.

Program składa się z trzech obszarów (działań) podzielonych na mniejsze poddziałania. Konkursy grantowe są rozpisywane osobno na każde poddziałanie zgodnie z harmonogramem naboru wniosków (raz do roku na każde poddziałanie).

Obszar 1 – wspieranie projektów w zakresie kultury

- wieloletnie projekty współpracy (3-5 lat)
- 1.2.1 projekty współpracy (maksymalnie 2 lata)
- 1.3.5 projekty współpracy z krajami trzecimi
- 1.2.2 projekty tłumaczeń literackich

- 1.3.6 wspieranie europejskich festiwali kultury

Obszar 2 – wspieranie podmiotów działających na szczeblu europejskim w dziedzinie kultury

- Ambasadorzy
- europejskie sieci kulturalne
- struktury wsparcia politycznego dla działań na rzecz kultury (platformy dialogu strukturalnego i grupy zajmujące się analizą realizowanej polityki UE)

Obszar 3 – wspieranie prac związanych z analizą oraz zbieraniem i rozpowszechnianiem informacji w sektorze współpracy kulturalnej.

6) Program Operacyjny „Innowacyjna Gospodarka” na lata 2007 - 2013

Działanie 6.4. *Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym.*

Działanie ma na celu wsparcie inwestycji dla stworzenia konkurencyjnych i innowacyjnych produktów turystycznych o charakterze unikatowym i ponadregionalnym, przy jednoczesnym zachowaniu chłonności terenów turystycznych i ich pojemności turystycznej. Z tego względu w PO IG przewidziano wsparcie projektów o największym znaczeniu turystycznym, w szczególności takich które przyczynią się do wzrostu atrakcyjności kraju w świetle przygotowań do organizacji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej EURO 2012.

W ramach działania 6.4 wspierane będą projekty indywidualne umieszczone na Liście projektów indywidualnych dla Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013, zgodnie z załącznikiem nr 4.5 *Lista projektów indywidualnych*, o następującym charakterze:

- kompleksowe ponadregionalne projekty turystyczne obejmujące inwestycje w spójną infrastrukturę unikatowych produktów turystycznych, w szczególności projekty realizowane w formule partnerstwa kilku podmiotów.
- projekty przewidujące wsparcie dla obiektów stanowiących wyjątkowe atrakcje turystyczne znajdujące się na liście Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO lub uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii.

Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko” na lata 2007 - 2013

Priorytet XI. *Kultura i dziedzictwo kulturowe*, działanie 11.1 *Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym.*

Celem działania jest *Ochrona, zachowanie i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym.* W jego ramach wspierane będą projekty z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym, a także projekty z zakresu rozwoju zasobów cyfrowych w obszarze kultury w dziedzinie

zasobów zabytkowych. Dodatkowo wsparcie kierowane będzie także na działania związane z tworzeniem wirtualnych instytucji kultury (dotyczy wykorzystania w tym celu zbiorów zabytkowych). Ponadto wsparcie przeznaczone będzie na przygotowanie dokumentacji technicznej dotyczącej inwestycji zgodnej z celami działania.

Typy projektów przewidzianych do realizacji w ramach działania obejmują:

- a) Rewitalizację, rewaloryzację, konserwację, renowację, restaurację, zachowanie, a także adaptację na cele kulturalne obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem,
- b) Zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie jako jeden z elementów projektu),
- c) Konserwację zabytkowych muzealiów, starodruków, księgozbiorów, archiwaliów i zbiorów filmowych,
- d) Zabezpieczenie zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem,
- e) Rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym: digitalizację zabytkowych zasobów bibliotecznych, muzealnych, archiwalnych i zbiorów filmowych,
- f) Tworzenie wirtualnych instytucji kultury (dot. wykorzystania w tym celu zbiorów zabytkowych).

Efektom realizacji projektów będzie poprawa stanu zabytków (ruchomych i nieruchomych) o znaczeniu europejskim i ogólnopolskim, wzrost znaczenia kultury w kreowaniu miejsc pracy i PKB oraz atrakcyjności kraju dla mieszkańców, turystów i inwestorów.

7) Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013

Priorytet VI. *Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji.* Działanie 6.1. *Kultura.*

Celem niniejszego działania jest *poprawa oferty kulturalnej i wzrost dostępności do kultury.*

PRZYKŁADOWE RODZAJE PROJEKTÓW:

Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego

- rewitalizacja, konserwacja, renowacja, rewaloryzacja, modernizacja, adaptacja historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym:
  - obiektów sakralnych
  - zespołów fortyfikacyjnych
  - budowli i zespołów obronnych
  - parków zabytkowych
  - obiektów przemysłowych
- konserwacja zabytków ruchomych udostępnianych publicznie
- zabezpieczenie zabytków przed zniszczeniem lub kradzieżą

- digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego pod warunkiem powszechnego udostępnienia
- tworzenie i rozwój szlaków dziedzictwa kulturowego
- oznakowania obiektów atrakcyjnych kulturowo jako element projektu
- usuwanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych jako element projektu

Rozwój infrastruktury kulturalnej:

- budowa, rozbudowa i modernizacja publicznej infrastruktury kulturalnej,
- rewitalizacja historycznych i zabytkowych budynków na cele kulturalne, w tym obiektów przemysłowych,
- usuwanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Inne wsparcie dla poprawy usług kulturalnych

- systemy/centra/ośrodki informacji kulturalnej (w tym przygotowanie nieodpłatnych materiałów i publikacji służących informacji kultur projektu)
- tworzenie i rozwój systemów e-informacji kulturalnej
- tworzenie i rozwój systemów oznakowania obszarów i obiektów atrakcyjnych kulturowo
- usługi dla zwiedzających
- działalność promocyjna, kampanie promocyjne w kraju i za granicą, których celem jest promocja kultury, w tym udział w wystawach i imprezach kulturalnych
- przygotowanie programów rozwoju lub promocji produktów kulturowych, w tym przede wszystkim wykonanie analiz
- imprezy wystawiennicze oraz ekspozycje
- organizacja wydarzeń kulturalnych mających wpływ na wzrost znaczenia kultury jako czynnika stymulującego rozwój społeczno-gospodarczy
- katalogowanie i poznawanie dziedzictwa.

Przedsięwzięcia wspierane w ramach niniejszego działania przyczynią się do wzrostu atrakcyjności regionu poprzez rozwój sektora kultury w miastach i na obszarach wiejskich. Projekty z zakresu kultury wspierane w ramach priorytetu powinny wykazywać bezpośredni lub pośredni wpływ na rozwój gospodarczy regionu.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013

Oś 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej. Działanie
Odnowa i rozwój wsi.

Działanie będzie wpływać na poprawę jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich. Umożliwi rozwój tożsamości społeczności wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich oraz wpłynie na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich.

Pomocy finansowej udziela się podmiotom z tytułu inwestycji m.in. w zakresie:

- a) budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów:
- pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe,
  - służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa historycznego, tradycji, sztuki oraz kultury,
  - kształtowania obszaru przestrzeni publicznej;
  - budowy remontu lub przebudowy infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych;
  - zakupu obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami, z przeznaczeniem na cele publiczne;
  - odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych, budynków będących zabytkami lub miejsc pamięci.

O pomoc może ubiegać się osoba prawna: gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego, kościół lub inny związek wyznaniowy, organizacja pozarządowa mająca status organizacji pożytku publicznego (w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie).

Dotacja Mazowieckiego Konserwatora Zabytków w Warszawie

Ze środków finansowanych z budżetu państwa, w części której dysponentem jest Mazowiecki Konserwator Zabytków. Dotacja może być udzielona na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane planowane do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym (art.76 ust.1 pkt 1), bądź przed upływem 3 lat po ich wykonaniu (art. 76 ust. 1 pkt 2) na wniosek właściciela, posiadacza zabytku wpisanego do rejestru zabytków bądź osoby posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie.

Dotacja Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego

W ramach organizowanych przez Departament Kultury, Promocji i Turystyki konkursów w zakresie w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Więcej informacji zawiera witryna internetowa www.mazovia.pl.

